

Kazimierz Dullak

Najwyższa władza w Kościele a organy wspomagające ją

Studia Koszalińsko-Kołoברzeskie 16, 49-58

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Najwyższa władza w Kościele a organy wspomagające ją

W ramach niniejszego opracowania przybliżę strukturę hierarchiczną władzy w Kościele oraz ukazę miejsce organów kolegialnych w tejże strukturze. Na szczególną uwagę zasługuje wzajemna zależność wspomnianych organów od osób posiadających władzę w Kościele oraz odwrotnie: zależność osób posiadających władzę od gremiów kolegialnych.

1. Założenia ogólne

„Lud” to pojęcie, które ma wiele wspólnego z tłumem, masą, narodem i państwem. Od tłumy bierze się mnogość, od masy – jej głęboki, zbiorowy i jakby odruchowy dynamizm, od narodu – jego historię i organizację, od państwa – zabezpieczenie swojej egzystencji doczesnej. Ponadto pojęcie „lud” wyraża słuszne prawa osób, ich godność, powszechną równość, wolę wyzwolenia się z ucisku².

W znaczeniu teologicznym, będziemy mówić o Ludzie Bożym, a to pojęcie określa Kościół³. Nazwa grecka *ekklelesia*, oznacza zgromadzenie ludu. *Lud Boży* to określenie biblijne, odnoszące się najpierw do Izraela jako narodu wybranego, później do wierzących w Chrystusa. Do tego określenia nawiązał ostatni sobór w konstytucji dogmatycznej (nr 9-17)⁴. Kościół nie jest jakimś pobożnym stowarzyszeniem ludzi wierzących, lecz jest instytucją założoną przez Boga, którego wola w funkcjonowaniu tej instytucji ma istotne znaczenie. Tak więc Kościół to dzieło Boże, do uczestniczenia w którym została powołana ludzkość. Człowiek jest związany z Bogiem nie tylko osobiście, lecz także zbiorowo, poprzez wspólnotę ludu, czyli za pośrednictwem Kościoła. Sobór Watykański II we wspomnianej konstytucji najpierw mówi o Ludzie Bożym, a potem o hierarchicznym ustroju Kościoła, to znaczy, że Kościoła nie

¹ Ks. prof. US dr hab. Kazimierz Dullak – kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej, w 1995 r. ukończył studia na PWT w Poznaniu uzyskując doktorat z teologii w zakresie prawa kanonicznego, następnie ukończył w 2001 r. WPK UKSW w Warszawie uzyskując doktorat nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, a w 2008 r. na tym samym wydziale przeprowadzono przewód habilitacyjny zwieńczony nadaniem tytułu doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie Prawa Kanonicznego. Od 2009 r. profesor US. Jest kierownikiem katedry prawa kanonicznego WT US, należy do Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

² Por. J. Majka, *Filozofia społeczna*, Wrocław 1982, s. 193-194.

³ Por. R. Łukaszuk, *Pojęcie Kościoła jako ludu Bożego w eklezjologii Vaticanum II*, „Rocznik Teologiczno-Kanoniczny” 2 (1969), s. 41-62.

⁴ Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 111-120.

można identyfikować tylko z hierarchią, Kościół bowiem to wspólnota braterska złączonych wiarą w Założyciela i chrztem.

Tak rozumiejąc Kościół – jak to zostało wcześniej określone – nie możemy przykładać do niego sposobów patrzenia politycznego. Kościół nie jest demokracją w znaczeniu politycznym, jednakże wszyscy jego członkowie są sobie równi w swej zasadniczej istocie. Podstawą tej równości jest godność ludzka, przyjęcie tego samego chrztu, a w konsekwencji dziecięstwo Boże. Kościół jest zgromadzeniem zrodzonym z miłości Ojca i ożywionym przez Ducha Świętego, a powołanym do kontynuowania dzieła Jezusa Chrystusa. U podstaw Kościoła leży nie wola ludu, lecz Ewangelia, udział ludu w życiu Kościoła jest pozytywną odpowiedzią na zaproszenie Boga⁵.

2. Najwyższa władza w Kościele

Hierarchiczna struktura Kościoła stawia na czele sprawującego władzę biskupa Rzymu oraz złączone z nim jako głową – kolegium biskupów⁶.

Z ustanowienia Pańskiego św. Piotr i pozostali apostołowie stanowili jedno kolegium. W podobny sposób złączeni są między sobą biskup Rzymu – następca Piotra i biskupi – następcy apostołów (kan. 330 KPK). Kościół od samego początku żyje świadomością, że między biskupem Rzymu a biskupami całego Kościoła zachodzi taki sam związek, jaki między św. Piotrem a resztą apostołów. Dzieje się tak dlatego, że Chrystus po swoim zmartwychwstaniu zlecił Piotrowi i pozostałym apostołom, aby ten Kościół krzewili i nim kierowali⁷. Apostołowie zaś zatroszczyli się o to, by ustanowić swoich następców⁸. Te same zadania, które kiedyś spełniali Apostołowie na czele z Piotrem, dzisiaj spełnia kolegium biskupów na czele z biskupem Rzymu. Zarówno sam biskup Rzymu, jak i kolegium, czyli wspólnota biskupów na czele z papieżem, ponoszą odpowiedzialność za cały lud Boży. Kolegium biskupów nie jest zespołem osób opartych na zasadach demokratycznych w tym sensie, iż nie jest to zespół członków równych, którzy delegują swoje władze wyznaczonemu przewodniczącemu, gdyż jego struktura i władza wywodzi się z Objawienia. Sobór stwierdził, że Jezus „ustanowił (Apostołów) jako kolegium, czyli stały zespół, na którego czele postawił wybranego spośród nich Piotra”⁹. Dlatego na oznaczenie tego zespołu używane jest również słowo „corpus” (kan. 336 KPK).

⁵ *Gaudium et spes*, nr 40.

⁶ W niniejszym opracowaniu będę sięgał do najnowszego komentarza opracowanego przez polskich kanonistów, tj. J. Dyduch, W. Góralski i inni, *Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego*, t. II/1, Pallottinum 2005, s. 156-216.

⁷ J 21,17; Mt 28,18 in.

⁸ *Lumen gnetium*, nr 20.

⁹ *Lumen gnetium*, nr 19.

Idąc za myślą ostatniego Soboru, przytoczony kanon (330 KPK) wyraża, iż między pierwszym kolegium (Piotr-apostołowie) i drugim (papież-biskupi) istnieją relacje podobieństwa, a nie tożsamości. Taki paralelizm nie implikuje przeniesienia władzy nadzwyczajnej apostołów na ich następców, ani również między Głową i członkami kolegium, ale tylko proporcjonalność¹⁰.

W ramach kolegium biskupiego mieści się zarówno Głowa, jak i następcy apostołów – biskupi. Skoro następcą Piotra jest Głową, zaś pozostali – członkami, dlatego występuje tu zasada ograniczonej wyższości i subordynacji. Kolegium biskupów jest zawsze pod władzą następcy Piotra.

Należy również dodać, iż pomiędzy Głową i członkami najwyższej władzy w Kościele istnieje jedność, tzn. dwa najwyższe podmioty władzy są ze sobą zjednoczone. Biskup Rzymu jest zawsze zjednoczony z pozostałymi biskupami (kan. 333 KPK). Jedność ta jest oparta na komunii hierarchicznej. Stąd niektórzy kanoniści twierdzą, że nie należy mówić o istnieniu w Kościele dwóch oddzielnych podmiotów władzy: „biskupa Rzymu” i „kolegium biskupów”, ale należy mówić raczej o „biskupie Rzymu” i o „biskupie Rzymu działającym razem z kolegium biskupów”¹¹.

2.1. Biskup rzymski

Zgodnie z zapisem obowiązującego aktualnie kodeksu biskup rzymski trwa w urzędzie udzielonym przez Chrystusa samemu Piotrowi – pierwszemu z apostołów, który to urząd ma być przekazywany jego następcom. Tenże, jest – jak zostało to wcześniej zaznaczone - głową kolegium biskupów, zastępcą Chrystusa i pasterzem całego Kościoła na ziemi¹². W myśl *Lumen gentium* papież ma władzę pochodzącą od samego Boga (nr 27). Z tego też tytułu przysługuje mu np. władza rozwiązywania węzła małżeńskiego w określonych przypadkach. Jako pasterz Kościoła powszechnego, co na mocy prawa Bożego jest związane z urzędem wikariusza Chrystusa, przysługuje biskupowi Rzymu władza jurysdykcji względem całego Kościoła¹³.

Przypomnę atrybuty władzy urzędu piotrowego. Jest to władza: 1/ zwyczajna – sprawowana na mocy samego urzędu prymacjalnego ustanowionego przez Chrystusa, tzn. papież nie otrzymuje władzy na podstawie delegacji danej mu przez np. kardynałów; 2/ najwyższa – tzn. papież nie podlega żadnej innej władzy ludzkiej, jego władzę ogranicza jedynie prawo Boże (*LG* 27). Nikt nie może go sądzić (kan. 1404 KPK), nie można wnosić rekursu lub apelacji od dekretu czy wyroku papieskiego (kan. 333 §1; 1629, nr 1 KPK); 3/ pełna – obejmuje

¹⁰ J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 44-47.

¹¹ L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, Poznań 1999, s. 332.

¹² Wymienione określenia znajdują swe źródła w Soborze Watykańskim I i II: *Pastor Aeternus* i *Lumen gentium* nr 23.

¹³ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, dz. cyt., s. 65-67.

funkcje władzy uświęcania, nauczania i rządzenia (ustawodawcza, wykonawcza i sędziowska), co nie oznacza, że jest absolutna, gdyż sprawuje swoją władzę dla dobra wspólnego Kościoła powszechnego i poszczególnych Kościołów, innymi słowy: władza ta jest na służbie Kościoła, związana z celem Kościoła, uwzględniając to, co mówi prawo Boże; 4/ bezpośrednia – czyli może być sprawowana bez konieczności uzyskania zezwolenia, autoryzacji lub licencji ordynariuszy miejscowych lub personalnych. Konsekwencją jest prawo wiernych zwracania się do papieża ze swymi prośbami lub opiniami; 5/ powszechna – tzn. jej zakres rozciąga się na wszystkie sprawy dotyczące wiary i obyczajów w ramach porządku kościelnego, jak również na wszystkie Kościoły partykularne – wszystkich wiernych; 6/ swobodna – w sposób swobodny, nieskrępowany sprawowana, należy mieć tu na uwadze brak ograniczeń zewnętrznych, czasowych i innych uwarunkowań¹⁴.

Cezurą czasową władzy papieża w Kościele jest *ad quo* zgodny z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią. Czyli tę samą władzę otrzymuje od momentu przyjęcia wyboru na papieża ten elekt, który posiada sakrę biskupią (kan. 332 §1 KPK). Widać z powyższego, że nie można uznać ważności wyboru, pomijając jeden z dwóch wymienionych konstytutywnych elementów. Terminem *ad quem* w myśl przytoczonego kanonu, pomijam śmierć papieża, jest możliwość zrzeczenia się swego urzędu. Aby było ono wiążące, konieczne jest spełnienie dwóch obwarowań: musi być dobrowolne tak od przymusu fizycznego, jak i moralnego oraz ma być „odpowiednio uzewewnętrznione”. Nie ma mowy o przyjęciu takiego zrzeczenia przez kogokolwiek. Można jedynie dodać, iż zdaniem niektórych kanonistów papież traci swój urząd i związaną z nim władzę również w wyniku popadnięcia w stałą i pewną utratę używania rozumu, np. spowodowaną chorobą umysłową¹⁵.

Może pojawić się pytanie związane ze sprawowaniem władzy przez biskupa Rzymu w poszczególnych Kościołach partykularnych bądź w ich zespołach (np. metropoliach). W myśl kan. 333 §1 kodeksu Jana Pawła II władza papieża względem wspomnianych Kościołów jest własna, tzn. wynika z powierzonego mu urzędu, zwyczajna i bezpośrednia, ponieważ przysługuje mu na mocy urzędu nad całym Kościołem powszechnym. A Kościół powszechny jest ustanowiony jako *communio Ecclesiarum*, w którym istnieją wszystkie Kościoły partykularne. Zasada ta nie kwestionuje władzy własnej, zwyczajnej i bezpośredniej, jaka przysługuje również biskupom w swoich Kościołach partykularnych (kan. 381 KPK). Zadaniem biskupa Rzymu jest wspomaganie władzy biskupów diecezjalnych, dodając jej nowej mocy i utwierdzając ją¹⁶, a nie anulowanie czy minimalizowanie ich władzy. Z drugiej strony, zadaniem papieża jest

¹⁴ E. Szafronowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 2, Warszawa 1985, s. 13-14; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986, s. 116-117.

¹⁵ W. Góralski, *Lud Boży. Kościelne prawo osobowe*, Częstochowa 1996, s. 113.

¹⁶ Tamże, s. 107.

w pewnej mierze określanie granic władzy przysługującej biskupom diecezjalnym „ze względu na dobro Kościoła lub wiernych”.

2.2. Kolegium biskupów

Wśród szerzej omówionych organów przez Jana Pawła II w kodeksie z 1983 r. na pierwszym miejscu pojawia się „kolegium biskupów” składające się w swej strukturze z biskupa Rzymu jako głowy kolegium oraz biskupów jako pozostałych jej członków. Innymi słowy: kolegium bez głowy nie istnieje i nie może być podmiotem władzy. By poszczególne osoby mogły stać się członkami ciała – kolegium biskupiego, winny przyjąć konsekrację sakramentalną – sakrę biskupią (kan. 336 KPK) oraz mają zachować hierarchiczną wspólnotę z głową i pozostałymi członkami kolegium. Oba elementy muszą wystąpić jednocześnie¹⁷. Właściwą drogą inkorporacji członka do kolegium biskupiego jest konsekracja sakramentalna, natomiast wspólnota hierarchiczna jest wymogiem wewnętrznym dla uzyskania pełnej skuteczności sakramentu. Kodeks Jana Pawła II wskazuje na źródło władzy przysługującej kolegium biskupów, a mianowicie, w kolegium tym „trwa nieprzerwanie ciało apostołskie razem ze swoją głową” (j.w.). Konieczna jest więc głowa do zaistnienia kolegium jako podmiotu władzy. Konsens ze strony głowy jest aktem koniecznym dla realizacji przez kolegium swojej władzy, pełnej i najwyższej. Kolegium to nie posiada natomiast władzy bez papieża jako głowy. Papież zaś posiada władzę pełną i najwyższą nad Kościołem, którą może sprawować zarówno jednoosobowo, jak i kolegialnie. Jemu też przysługuje kompetencja swobodnego określenia konkretnych sposobów sprawowania wspólnej władzy przez kolegium biskupów (kan. 337 §3 KPK). Uroczyste wykonywanie przez kolegium władzy nad całym Kościołem może nastąpić jedynie z inicjatywy papieża, a może się to dokonać na soborze powszechnym¹⁸ (sposób zwyczajny) albo poza soborem, gdy biskupi działają w swoich diecezjach na całym świecie, zaś papież wezwie ich do kolegialnego działania lub papież zaaprobuje wspólne działanie przebywających oddzielnie biskupów – jest to nadzwyczajna kolegialna działalność biskupów¹⁹. Na członka kolegium biskupiego *Vaticanium II* nakłada obowiązek „takiej troski o cały Kościół, która choć nie jest sprawowana aktem jurysdykcji, w poważnym stopniu przyczynia się wszakże do pożytku Kościoła powszechnego” (LG nr 23). Stwierdzenie to zakłada, że biskup jest pasterzem ludu sobie powierzonego, gdyż na soborze, gdy chodzi o weryfikację jakiegoś punktu wiary, biskup jest świadkiem wiary swojego Kościoła. Gdy powraca do swojego Kościoła, jest wobec niego świadkiem wiary całego Kościoła²⁰.

¹⁷ E. Szafronowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, dz. cyt., s. 23-24.

¹⁸ W. Góralski, *Lud Boży*, dz. cyt., s. 118.

¹⁹ Kan. 337 §2 KPK; *Lumen gentium*, nr 22.

²⁰ B. Sesbotië, *Władza w Kościele*, Kraków 2003, s. 253-254.

3. Organy wspomagające papieża w sprawowaniu przez niego władzy

Urząd biskupa Rzymu, by funkcjonował w sposób odpowiedzialny i kompleksowy, wspierany jest przez osoby czy to indywidualnie, czy zrzeszone w instytucje. Kan. 334 KPK wymienia na pierwszym miejscu synod biskupów, następnie (kolegium) kardynałów oraz inne osoby i instytucje stosownie do potrzeb (kuria rzymska, legaci papiescy).

3.1. Sobór powszechny

Skoro sobór jest zwyczajną formą sprawowania władzy kolegium biskupiego, to należy dodać, że biskup Rzymu zwołuje go na mocy prymatu jurysdykcji, określa sprawy, które mają być przedmiotem obrad, określa porządek obrad, przewodniczy mu osobiście lub przez wskazanych delegatów, może przenieść obrady na inne miejsce, zawiesić lub rozwiązać, a w końcu papież musi też zatwierdzić i promulgować jego końcowe akty i decyzje – jest to wymóg dla ważności uchwał soborowych (kan. 338; 341 §1 KPK)²¹.

3.2. Synod biskupów

Z racji eklezjologicznych, w celu podkreślenia związku synodu biskupów z zasadą kolegalności biskupów, zamieszczono traktujące o nim zapisy w bezpośrednim następstwie po przybliżeniu figury prawnej związanej z biskupem Rzymu i kolegium biskupów. Należy zaraz zaznaczyć, iż w obecnej formie synod biskupów jest niewątpliwie owocem ostatniego soboru²², choć jego korzeni należy się dopatrywać w zasadzie synodalności oraz jej ukonkretnieniu w postaci istnienia stałych synodów patriarchalnych w Kościołach wschodnich. Synod, o którym mowa, przez który biskupi dobrani z różnych stron świata świadczą papieżowi wydatną pomoc, w ten sposób zostaje ustanowiony, aby był: 1/ centralną instytucją kościelną; 2/ będącą przedstawicielem całego episkopatu katolickiego; 3/ z natury swej trwałą; 4/ co do struktury periodycznie oraz okazjnie wypełniającą swoje zadanie²³. Dialog i współpraca episkopatu światowego z papieżem w okresie przygotowania soboru torowały drogę do utrwalenia takiej współpracy w formie instytucjonalnej. Soborowy dokument *Christus Dominus* mówi o omawianym synodzie jako o radzie reprezentującej cały episkopat katolicki, która jest wyrazem uczestnictwa biskupów w trosce o cały Kościół. Ustawodawca przyjął zasadniczo niezmienione podstawy

²¹ W. Góralski, *Lud Boży*, dz. cyt., s. 118-119; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, dz. cyt., s. 120-121.

²² Paweł VI, Motu proprio *Apostolica sollicitudo* z 15.09.1965 r., w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, W. Kacprzyk, M. Sitarz (red.), Lublin 2006, s. 120-124.

²³ E. Sztafrowski, *Współpracownicy papieża w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1979, s. 51-52.

prawne synodu biskupów, wypracowane w okresie posoborowym. Dlatego synod w perspektywie obowiązującego kodeksu: 1/ jest stałą radą, wspomagającą papieża w sprawach Kościoła powszechnego, co nie wyklucza tematyki partykularnej, o wydzwiku ogólnokościelnym; 2/ mającą również pobudzać ścisłą łączność między biskupem Rzymu i biskupami, jak również temuż papieżowi świadczyć pomoc swoją radą w celu zachowania i wzrostu wiary oraz obyczajów, a także zachowania i umacniania dyscypliny kościelnej; 3/ kolejnym celem synodu jest studiowanie i ocena roli Kościoła w dzisiejszym świecie – chodzi o pozostawanie na płaszczyźnie konsultacji jako organ doradczy papieża. Doradztwo to wymaga otwartego i szczerego dialogu opartego na wnikliwej znajomości spraw. Ten sam synod dostarcza informacji o doświadczeniach potrzebnych papieżowi w kierowaniu Kościołem (kan. 342-343 KPK)²⁴. Autor Kodeksu Prawa Kanonicznego mówi również o możliwości wyposażenia synodu biskupów we władzę decyzyjną odnośnie do niektórych spraw. Takie decyzje synodu wymagają jednak formalnego zatwierdzenia i promulgacji ze strony papieża (kan. 343 §2 KPK). Synod składa się z wybranych biskupów, którzy, jako reprezentanci całego episkopatu kolegialnie, wyrażają swoją troskę i odpowiedzialność za cały Kościół.

Synod biskupów różni się od soboru powszechnego tym, że jest instytucją pochodzenia kościelnego, podczas gdy ten drugi (sobór) wywodzi się z ustanowienia Bożego. W synodzie bierze udział tylko część biskupów, gdy tymczasem sobór powszechny jest zgromadzeniem całego episkopatu. Na synodzie skład osobowy ulega zmianom, zaś na soborze ma odzwierciedlenie cały episkopat świata, czyli jest pod tym względem stały. Obie zestawione tu instytucje różnią się również celem oraz autorytetem. Należy jeszcze dodać refleksję dotyczącą charakteru władzy wykonawczej synodu biskupów. Kanoniści akcentują, że synod reprezentuje kolegium biskupów, przyznają mu władzę zwyczajną wypełnioną w imieniu tegoż kolegium. Inni natomiast podkreślają doradczą i narzędiową rolę synodu w stosunku do papieża, przyznają mu tym samym tylko władzę delegowaną. Jakiegokolwiek ujęcie przyjmiemy za własne, warto dodać, iż działalność synodu biskupów jest bardzo prężna, a tym samym pomoc świadczona biskupowi Rzymu jest nie do przecenienia. Obrazuje to w swoim referacie E. Górecki, zestawiając działalność tej instytucji w służbie Janowi Pawłowi II²⁵.

3.3. Kardynałowie Kościoła rzymskiego

Kardynałami są duchowni mający po papieżu najwyższą godność w Kościele. Tworzą oni szczególne kolegium, którego główną prerogatywą jest przysługujące mu prawo wyboru papieża, zgodnie z postanowieniami specjal-

²⁴ Por. E. Górecki, *Jan Paweł II a Synod Biskupów*, w: S. Tymosz (red.), *Synodalność Kościoła w nauczaniu i działalności Jana Pawła II*, Lublin 2004, s. 16-19.

²⁵ E. Górecki, *Jan Paweł II a Synod Biskupów*, dz. cyt., s. 22-33.

nego prawa (kan. 359)²⁶. Temuż kolegium przewodniczy dziekan (kan. 352 §1 KPK). Kolegium to jest do dyspozycji biskupa Rzymu, czy to działając kolegialnie - podczas konsystorza (kan. 353 KPK), czy są zwoływani razem dla rozważenia ważniejszych spraw, czy też pojedynczo – przez wykonywanie różnych urzędów (np. kurialnych lub jako legaci papiescy), świadcząc pomoc papieżowi, zwłaszcza w codziennej trosce o Kościół powszechny²⁷. Ponadto kardynałowie mają do spełnienia funkcje związane z zarządaniem Kościoła powszechnego podczas wakatu stolicy biskupa Rzymu, mając jednocześnie na uwadze zasadę: *sede vacante nihil innovetur* (kan. 359 KPK).

3.4. Kuria rzymska

Kuria rzymska to zespół organów pomocniczych, w skład których wchodzi dykasterie (tzn.: kongregacje, trybunały, rady i urzędy), i agendy, za których pośrednictwem biskup Rzymu spełnia zadania prymacjalne względem Kościoła powszechnego oraz utrzymuje stosunki z państwami, organizacjami międzynarodowymi i innymi wspólnotami wyznaniowymi.

Ostatnia większa reforma kurii rzymskiej, dostosowującej jej działanie do aktualnych potrzeb miała miejsce za Jana Pawła II i weszła w życie dzięki konstytucji apostolskiej *Pastor bonus* z 28.06.1988 r. Aktualnie funkcjonuje 9 kongregacji spełniających funkcje wyznaczone, a niekiedy także kontrolne: 1/ nauki wiary; 2/ dla Kościołów wschodnich; 3/ ds. kultu Bożego i dyscypliny sakramentów; 4/ ds. kanonizacyjnych; 5/ ds. biskupów; 6/ ds. ewangelizacji narodów; 7/ ds. duchowieństwa; 8/ ds. instytutów życia konsekrowanego stowarzyszeń życia apostolskiego; 9/ ds. wychowania katolickiego. Poza kongregacjami papieża wspierają w jego posługiwaniu dla dobra Kościoła powszechnego sekretariat stanu, trybunały spełniające funkcje sędziowskie oraz 12 papieskich rad, a także urzędy spełniające funkcje usługowe względem innych organów kurii.

3.5. Legaci papiescy

Chodzi tu o przedstawicieli Stolicy Apostolskiej, kierowników papieskich misji dyplomatycznych, wykonujących swe zadania w płaszczyźnie stosunków wewnątrzkościelnych oraz w stosunkach między Kościołem, a państwem, bądź organizacją międzynarodową. Legaci papiescy to mężowie posiadający przeważnie święcenia trzeciego stopnia (biskupie), którym papież zleca zadania reprezentowania go (najwyższy urząd pasterski) na sposób stały w jakimś kraju lub regionie świata²⁸.

²⁶ Jan Paweł II, Konstytucja Apostolska *Universi Dominici gregis* z 22.02.1996 r. o wakacie Stolicy Apostolskiej i wyborze biskupa rzymskiego, w: AAS 88 (1996), s. 305-343.

²⁷ E. Szafrowski, *Współpracownicy papieża*, dz. cyt., s. 57-58, 67-75.

²⁸ Por. Paweł VI, Motu proprio *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* z 24.06.1969 r., w: AAS 61 (1969), s. 473-484.

Prawo legacji przysługujące papieżowi jest jednym z istotnych atrybutów podmiotowości publicznoprawnej w stosunkach międzynarodowych, obejmującym zdolność do wymiany przedstawicieli dyplomatycznych z innymi podmiotami publicznego prawa międzynarodowego i w stosunkach wewnątrzkościelnych. Prawo to obejmuje legację czynną i bierną²⁹. Zadania zlecone delegatom apostolskim (w relacjach wewnątrzkościelnych), a także ich przywileje, należy odczytywać w kontekście powierzonej im misji mającej charakter wyłącznie kościelny. Przedstawicielstwo, którym oni kierują, nazywa się delegaturą apostolską.

Najczęściej biskup Rzymu wysyła swoich przedstawicieli jednocześnie do biskupów Kościołów partykularnych danego kraju oraz do „państw i rządów”. Misja takiego legata jest podwójna, ma bowiem charakter religijny i kościelny, a także dyplomatyczny w odniesieniu do państwa i jego rządów³⁰. Źródłami legacji na gruncie kościelnym jest prawo kanoniczne, zaś na gruncie państw – zwyczaje i konwencje międzynarodowe.

Kan. 363 KPK określa klasyfikację legatów papieskich. Pierwszym kryterium jest stabilność powierzonego urzędu, a drugim pozycja wśród przedstawicieli dyplomatycznych. Legaci, którym misja powierzona została na sposób stały, są przedstawicielami dyplomatycznymi w ścisłym tego słowa znaczeniu; inni w szerokim znaczeniu (§1).

Legaci papiescy skierowani do Kościołów partykularnych są legatami apostolskimi, ich misja ma cel wyłącznie kościelny – tak najczęściej się dzieje wówczas, kiedy Stolica Apostolska z jakimś krajem nie utrzymuje stałych stosunków dyplomatycznych. Częściej mamy do czynienia z legatami o podwójnej akredytacji, czyli działających *ad intra* i *ad extra*. Tacy legaci w zależności od pozycji, jaką zajmują wśród przedstawicieli dyplomatycznych, występują w randze: 1/ nuncjusza apostolskiego (ambasadora) – czyli przedstawiciel dyplomatyczny pierwszej klasy; 2/ pronuncjusza apostolskiego – ten zasadniczo nie jest dziekanem korpusu dyplomatycznego; 3/ internuncjusza apostolskiego – przedstawiciel dyplomatyczny drugiej klasy³¹. Ponadto bywają niższego rzędu legaci: delegat apostolski, regent, pełnomocnik i nuncjusz ds. nadzwyczajnych albo też stały obserwator.

Zadaniem legata jest między innymi umacniać więzi między Stolicą Apostolską a Kościołami partykularnymi, do których został posłany. Ponadto ma informować papieża o wydarzeniach z poszczególnych Kościołów, a także odwrotnie: przekazywać wolę papieża i decyzje dykasterii watykańskich wydanych wobec zainteresowanej Wspólnoty kościelnej.

²⁹ E. Sztaffrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, dz. cyt., s. 64-66.

³⁰ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, dz. cyt., s. 162-165.

³¹ W. Góralski, *Lud Boży*, dz. cyt., s. 143-144.

Zakończenie

Dla sprawnego i owocnego posługiwania w Kościele organy najwyższej władzy kościelnej posługują się osobami i zespołami osób powołanymi do określonych zadań. Analogicznie można podjąć refleksję nad władzą biskupa diecezjalnego i wspierających go urzędów oraz stanowisk personalnych. Taka konstrukcja jest z jednej strony bardzo czytelna i jasno określona, z drugiej zaś przyczynia się do sprawnego wypełniania misji, którą zlecił Jezus swoim Apostołom i ich następcom.

Summary

The study brings closer the hierarchical constitution of the church and shows the position of the collegial body within that constitution.

To effectively and fruitfully serve within the church, the supreme church authority employs single persons and teams called to deal with specific issues. The mutual dependence of the teams mentioned above deserves special attention: it works both ways: dependence of the persons holding an office on the collegial bodies and vice versa.